

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Güvenlik ve Dış Politikada Küresel Etkileri: Özbekistan Örneği

Bedri ŞAHİN*

ÖZ

Bu çalışma, Özbekistan'ın güvenlik ve dış politika tercihlerinde Almanya'nın rolünü incelemektedir. Özbekistan, bağımsızlığını kazandıktan sonra ekonomik, siyasi ve güvenlik alanlarında önemli reformlar gerçekleştirmiştir. Almanya ile Özbekistan arasındaki ilişkiler hem ikili düzeyde hem de Avrupa Birliği (AB) çerçevesinde önemli bir yer tutmaktadır. Almanya'nın Özbekistan'a yönelik politikaları, ekonomik yardım ve ticaretin ötesinde siyasi reformlar ve insan hakları konularında da destek sağlamaktadır. Bu iş birliği, Özbekistan'ın kalkınmasına ve demokratikleşme sürecine katkıda bulunurken, bölgesel istikrarı da desteklemektedir. Enerji güvenliği ve eğitim alanlarındaki iş birlikleri, iki ülke arasındaki bağların güçlenmesine ve karşılıklı bağımlılığın artmasına neden olmaktadır. Bölgesel dinamikler, Özbekistan'ın güvenlik ve dış politika tercihlerini belirleyen önemli faktörlerdir. Rusya, Çin ve ABD gibi küresel aktörlerin Orta Asya üzerindeki etkisi, Özbekistan'ın dış politika stratejilerini etkilemektedir. Almanya, bu güçler arasındaki dengeyi sağlamak ve bölgesel istikrarı desteklemek amacıyla Özbekistan ile iş birliğini derinleştirmektedir. Özbekistan, zengin enerji kaynaklarına sahip olması nedeniyle Almanya'nın enerji güvenliği stratejilerinde önemli bir rol oynamaktadır. Almanya, Özbekistan ile enerji alanında iş birliği yaparak hem kendi enerji ihtiyacını karşılamayı hem de Özbekistan'ın enerji sektörünün modernizasyonuna katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Güvenlik bağlamında, Özbekistan ve Almanya arasındaki iş birliği, bölgesel istikrarın sağlanması, terörle mücadele ve sınır güvenliğinin artırılması konularında yoğunlaşmaktadır. Almanya, NATO ve AB gibi uluslararası güvenlik organizasyonları aracılığıyla Özbekistan'ın güvenlik kapasitelerinin artırılmasına destek vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Almanya, Özbekistan, Dış Politika, Enerji, Güvenlik İş Birliği.

Başvuru / Kabul: 16 Temmuz 2024 / 17 Ağustos 2024

Atf: Şahin, B. (2024). Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Güvenlik Ve Dış Politikada Küresel Etkileri: Özbekistan Örneği, *İmgelem*, Özbekistan Özel Sayısı, 83-112.

The Global Impact of the Federal Republic of Germany on Security and Foreign Policy: The Case of Uzbekistan

ABSTRACT

This study examines Germany's role in Uzbekistan's security and foreign policy preferences. After gaining independence, Uzbekistan has carried out significant reforms in economic, political, and security areas. Relations between Germany and Uzbekistan are significant both bilaterally and within the framework of the European Union (EU). Germany's policies towards Uzbekistan go beyond economic aid and trade, extending to support for political reforms and human rights. This cooperation contributes to Uzbekistan's development and democratization process while also supporting regional stability. Collaboration in energy security and education strengthens the ties between the two countries and increases mutual dependency. Regional dynamics are crucial factors determining Uzbekistan's security and foreign policy preferences. The influence of global actors such as Russia, China, and the USA on Central Asia directly affects Uzbekistan's foreign policy strategies. Germany aims to deepen its cooperation with Uzbekistan to maintain balance among these powers and support regional stability. Due to its rich energy resources, Uzbekistan plays a significant role in Germany's energy security strategies. Germany aims

*Doktor, Bağımsız Araştırmacı, Almanya Siyaset Bilimi Derneği (DVPW) Üyesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, NRW-Almanya. E-Posta: sahinbedri40@googlemail.com, ORCID Numarası: [0000-0002-6923-760X](https://orcid.org/0000-0002-6923-760X)

to meet its energy needs and contribute to the modernization of Uzbekistan's energy sector through cooperation in the energy field. In terms of security, cooperation between Uzbekistan and Germany focuses on regional stability, combating terrorism, and enhancing border security. Germany supports the enhancement of Uzbekistan's security capacities through international security organizations such as NATO and the EU.

Keywords: Germany, Uzbekistan, Foreign Policy, Energy, Security Cooperation.

Received / Accepted: 16 July 2024 / 17 August 2024

GİRİŞ

Özbekistan, Orta Asya'nın merkezinde yer alan stratejik konumu, zengin doğal kaynakları ve köklü tarihsel mirasıyla dikkat çeken bir ülkedir. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan Özbekistan, o tarihten bu yana kendi güvenlik ve dış politika tercihlerini belirleme sürecine girmiştir. Bu süreçte, çeşitli uluslararası aktörlerin etkisi altında kalan Özbekistan, özellikle bölgesel güçler ve küresel aktörler ile dengeli ilişkiler kurmaya özen göstermiştir. Almanya, Avrupa'nın ekonomik ve siyasi açıdan en güçlü ülkelerinden biri olarak, Özbekistan'ın dış politika tercihlerini şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Bu çalışma, Özbekistan'ın güvenlik ve dış politika tercihlerinde Almanya'nın rolünü incelemeyi amaçlamaktadır.

Özbekistan'ın güvenlik ve dış politika tercihlerini anlamak için öncelikle ülkenin tarihsel arka planına ve jeopolitik konumuna bakmak gerekmektedir. Sovyetler Birliği döneminde merkezi planlama ve kontrol altında olan Özbekistan, bağımsızlığını kazandıktan sonra ekonomik ve siyasi alanda önemli reformlara girişmiştir. Ancak, bağımsızlık sürecinin başlarında iç ve dış politikada çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Özellikle, iç güvenlik tehditleri ve bölgesel istikrarsızlık, Özbekistan'ın güvenlik politikalarını şekillendiren temel unsurlar olmuştur.

Almanya, Avrupa Birliği'nin (AB) lokomotif ülkesi olarak, Özbekistan ile ilişkilerini geliştirerek Orta Asya'da istikrar ve kalkınmayı desteklemeyi hedeflemektedir. Almanya'nın Özbekistan'a yönelik politikaları hem ikili ilişkiler düzeyinde hem de AB çerçevesinde önemli bir yer tutmaktadır. Almanya, Özbekistan ile ekonomik, siyasi ve kültürel alanlarda iş birliği yaparak, ülkenin kalkınmasına ve demokratikleşme sürecine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, Almanya'nın Özbekistan'daki rolü, sadece ekonomik yardım ve ticaretle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda siyasi reformlar ve insan hakları konularında da destek sağlamaktadır.

Özbekistan'ın güvenlik ve dış politika tercihlerini belirleyen bir diğer önemli faktör ise bölgesel dinamiklerdir. Orta Asya, jeopolitik açıdan büyük güçlerin rekâbet sahası olmuş ve bu durum Özbekistan'ın dış politika stratejilerini doğrudan etkilemiştir. Rusya, Çin ve ABD gibi

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Güvenlik ve Dış Politikada Küresel Etkileri: Özbekistan Örneği

küresel aktörlerin Orta Asya üzerindeki etkisi, Özbekistan'ın güvenlik politikalarını ve bölgesel iş birliği stratejilerini şekillendirmektedir. Almanya, bu büyük güçler arasındaki dengeyi sağlamak ve bölgesel istikrarı desteklemek amacıyla Özbekistan ile iş birliğini derinleştirmeyi hedeflemektedir.

Almanya'nın Özbekistan'a yönelik politikalarında enerji güvenliği de önemli bir yer tutmaktadır. Özbekistan, zengin enerji kaynaklarına sahip olması nedeniyle, Almanya'nın enerji güvenliği stratejilerinde önemli bir rol oynamaktadır. Almanya, Özbekistan ile enerji alanında iş birliği yaparak hem kendi enerji ihtiyacını karşılamayı hem de Özbekistan'ın enerji sektörünün modernizasyonuna katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu iş birliği, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin güçlenmesine ve karşılıklı bağımlılığın artmasına neden olmaktadır.

Almanya'nın Özbekistan ile olan ilişkilerinde dikkat çeken bir diğer nokta ise eğitim ve kültürel iş birliğidir. Almanya, Özbekistan'daki eğitim sisteminin geliştirilmesine ve kültürel değişim programlarına destek vererek, iki ülke arasındaki halklar arası ilişkilerin güçlenmesine katkıda bulunmaktadır. Özellikle genç nesillerin eğitime yapılan yatırımlar, uzun vâdede iki ülke arasındaki iş birliğinin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır.

Nitekim, Özbekistan'ın güvenlik ve dış politika tercihlerinde Almanya'nın rolü, çok boyutlu ve derinlemesine incelenmesi gereken bir konudur. Almanya ekonomik, siyasi, enerji, eğitim ve kültürel alanlarda Özbekistan ile iş birliği yaparak, ülkenin kalkınmasına ve bölgesel istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Bu çalışma, Özbekistan'ın bağımsızlık sürecinden itibaren Almanya ile olan ilişkilerini ele alarak, iki ülke arasındaki iş birliğinin güvenlik ve dış politika tercihlerine nasıl yansıdığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, Almanya'nın Özbekistan'daki rolü, sadece ikili ilişkiler düzeyinde değil, aynı zamanda bölgesel ve küresel dinamikler çerçevesinde de değerlendirilmelidir.

Özbekistan'ın Güvenlik ve Dış Politikasını Şekillendiren Faktörler

Orta Asya'nın kalbinde yer alan Özbekistan, bu stratejik konumu sayesinde bölgesel güvenlik ve dış politika kararlarında önemli bir avantaja sahip olmuştur. Ülkenin çevresinde bulunan büyük devletlerin etkisi altında kalmamak için jeopolitik konumunu iyi değerlendirmesi gerekmektedir (Şeyhanlıoğlu 2008). Bu bağlamda, Özbekistan'ın dış politika kararları, çevresindeki devletler ile dengeli ve stratejik ilişkiler kurma zorunluluğu doğurmuştur.

Tarihsel miras, Özbekistan'ın güvenlik ve dış politikasında önemli bir yer tutmaktadır. Özbekistan, tarih boyunca İpek Yolu'nun önemli bir durağı olarak, çeşitli kültürel ve ekonomik etkileşimlerin merkezi olmuştur. Bu tarihsel miras, ülkenin ulusal kimliğini şekillendirmiş ve dış politikadaki tutumlarına yansımıştır. Tarihsel miras, Özbekistan'ın ulusal kimliğinin güçlenmesinde ve uluslararası arenada bağımsız bir duruş sergilemesinde etkili olmuştur (Gürbüz 2019).

Özbek kimliği, ülkenin güvenlik ve dış politikasında belirleyici bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Ulusal kimliğin korunması ve güçlendirilmesi amacıyla Özbekistan, dış politikada bağımsız ve dengeli bir yaklaşım benimsemektedir. Bu bağlamda, Özbek kimliği, ulusal çıkarların savunulmasında ve uluslararası ilişkilerde ülkenin konumunun güçlendirilmesinde kritik bir rol oynamaktadır (Yılmaz 2023).

Özbekistan'da dînî hayat ve din-siyaset ilişkisi de ülkenin iç ve dış politikasında belirleyici bir faktör olmuştur. Dînî değerlerin toplum üzerindeki etkisi ve bu değerlerin siyasi karar alma süreçlerine yansımaları, Özbekistan'ın politikalarında dikkate alınan önemli unsurlardan biridir. Devlet ve din arasındaki ilişkinin dengelenmesi, Özbekistan'ın güvenlik ve dış politika stratejilerinde önemli bir yere sahiptir (Sarıkaya 2012; Yusufoglu 2019).

Özbekistan'ın kültürel ve toplumsal yapısı da ülkenin güvenlik ve dış politika stratejilerinde önemli bir rol oynamaktadır. Kültürel zenginlik ve çeşitlilik, Özbekistan'ın uluslararası ilişkilerinde yumuşak güç olarak kullanılmaktadır (Bayar 2018). Kültürel diplomasi, Özbekistan'ın dış politikasında önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. Toplumsal yapının dinamikleri, ülkenin iç stabilitesi ve dış politikadaki tutumlarını etkilemektedir. Özbekistan'ın toplumsal yapısı, güvenlik politikalarında ve uluslararası iş birliklerinde dikkate alınan önemli bir faktördür (Bayar 2018; Kavuncu 2015).

Özbekistan'ın idari/siyasi ve ekonomik yapısı, güvenlik ve dış politika stratejilerini doğrudan etkilemektedir. İdari/siyasi yapı, karar alma süreçlerinde ve stratejik hedeflerin belirlenmesinde etkili olmaktadır. Özbekistan'ın idari yapısı, dış politikadaki esneklik ve uyum yeteneğini artırmaktadır. Ekonomik yapı ise güvenlik ve dış politika stratejilerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Ekonomik istikrar ve büyüme, ülkenin uluslararası ilişkilerdeki konumunu güçlendirmekte ve güvenlik politikalarını desteklemektedir. Bu bağlamda, Özbekistan'ın ekonomik yapısının güçlendirilmesi, ülkenin dış politikadaki hedeflerine ulaşmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Güvenlik ve Dış Politikada Küresel Etkileri: Özbekistan Örneği

Özbekistan, Türk Dünyası içinde stratejik bir konuma sahip olup, bu önemi tarımsal imkânlarının genişliği ile daha da pekişmektedir. Ülkenin geniş tarım arazileri ve verimli toprakları, onu bölgedeki önemli bir tarımsal üretim merkezi haline getirmektedir. Pamuk, buğday, meyve ve sebze gibi temel tarım ürünlerinin üretimi, Özbekistan ekonomisinde büyük bir yer tutmaktadır. Tarımsal üretim, sadece ülkenin iç tüketimini karşılamakla kalmayıp, aynı zamanda ihracat gelirleri açısından da önemli bir rol oynamaktadır. Özbekistan'ın tarımsal kapasitesi, Türk Dünyası'nın gıda güvenliği ve ekonomik iş birliği açısından stratejik bir avantaj sunmaktadır. Tarım sektöründeki bu potansiyel, bölgesel iş birliklerinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi için önemli fırsatlar yaratmaktadır. Özbekistan, tarımsal ürünlerini diğer Türk devletlerine ihraç ederek, bölgesel ticaretin artmasına katkı sağlamaktadır. Bu durum, Türk Dünyası içinde ekonomik bağların güçlenmesine ve tarımsal teknolojilerin paylaşılmasına da olanak tanımaktadır.

Özbekistan'ın bölgesel iş birliğini etkileyen temel sorunlar arasında sınır sorunları ve etnik problemler önemli bir yer tutmaktadır. Özbekistan, Kırgızistan, Kazakistan, Türkmenistan ve Tacikistan ile sınırlarını paylaşmaktadır (Yalçınkaya 2016) ve bu sınırlar üzerinde zaman zaman anlaşmazlıklar yaşanmaktadır. Etnik problemler de bölgesel istikrarı tehdit eden unsurlar arasında yer almaktadır (Kanlıdere 2017).

Su kaynaklarının paylaşım sorunu ve Aral Gölü meselesi, Özbekistan'ın bölgesel güvenlik ve dış politikasında önemli bir yer tutmaktadır. Su kaynaklarının âdil bir şekilde paylaşımı, bölgedeki tarım ve sanayi faaliyetleri için hayati öneme sahiptir. Aral Gölü'nün kuruması, çevresel ve ekonomik sorunlara yol açmıştır ve bu durum, Özbekistan'ın komşu ülkelerle su politikaları konusunda iş birliği yapmasını zorunlu kılmaktadır (Andican 2014; Rahmanova 2019).

Radikal dînî ve siyasi hareketler, Özbekistan'ın güvenlik politikasını doğrudan etkilemiştir. Bu tür hareketler, bölgesel istikrarı bozmakta ve terörizm tehdidi oluşturmaktadır. Özbekistan, radikal unsurlarla mücadele etmek için komşu ülkelerle ve uluslararası örgütlerle iş birliği yapmaktadır (Alkan 2011).

Komşu ülkelerin bölge politikaları, Özbekistan'ın dış politikasında belirleyici bir rol oynamaktadır. Kırgızistan, Kazakistan, Türkmenistan, Tacikistan ve Afganistan'ın bölge politikaları, Özbekistan'ın dış ilişkilerini şekillendiren önemli faktörlerdir. Kırgızistan'ın bölge politikaları, zaman zaman sınır sorunlarına ve etnik gerilimlere yol açmaktadır. Kazakistan ile ekonomik iş birliği ve enerji politikaları, Özbekistan'ın stratejik öncelikleri arasında yer

almaktadır. Türkmenistan'ın izole politikaları, Özbekistan'ın dış politika manevralarını etkilemiştir. Tacikistan ile su kaynakları ve sınır anlaşmazlıkları, ikili ilişkilerde zaman zaman gerginliklere neden olmuştur. Afganistan'ın istikrarsızlığı, Özbekistan'ın güvenlik politikalarını doğrudan etkilemektedir ve bu durum, Özbekistan'ın Afganistan ile sınır güvenliğini artırmasına neden olmuştur.

Bölgesel örgütlerle ilişkiler, Özbekistan'ın dış politikasında önemli bir yer tutmaktadır. Asya Kalkınma Bankası, Bağımsız Devletler Topluluğu, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü, Demokrasi ve Ekonomik Kalkınma Örgütü, Avrasya Ekonomik Birliği, Şanghay İş Birliği Örgütü, Orta Asya İş Birliği Örgütü ve Ekonomik İş Birliği Teşkilatı gibi örgütlerle olan iş birlikleri, Özbekistan'ın bölgesel entegrasyonunu ve ekonomik kalkınmasını desteklemektedir. Özellikle Şanghay İş Birliği Örgütü ve Avrasya Ekonomik Birliği, Özbekistan'ın güvenlik ve ekonomik iş birliği açısından kritik öneme sahiptir.

Özbekistan'ın güvenlik ve dış politikasına uluslararası sistemin etkisi bağlamında özellikle Rusya, ABD, Çin, AB ve Türkiye'nin Türkistan politikaları, Özbekistan'ın uluslararası ilişkilerini ve stratejik kararlarını önemli ölçüde şekillendirmektedir (Efegil 2010). Rusya'nın Türk Cumhuriyetleri politikası, tarihsel bağlar ve bölgesel nüfuz arayışı çerçevesinde Özbekistan'a önemli etkilerde bulunmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, Rusya, eski Sovyet Cumhuriyetleri üzerindeki etkisini sürdürme çabası içinde olmuştur. Bu bağlamda, Rusya'nın askeri, ekonomik ve siyasi etkisi, Özbekistan'ın dış politikalarını yönlendirmede önemli bir rol oynamıştır (Demirel 2019). Özellikle Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ) ve Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) gibi Rusya öncülüğündeki örgütler, Özbekistan'ın güvenlik ve ekonomik iş birliği politikalarında belirleyici olmuştur (Sönmez 2013; Alım ve Aksu 2019).

ABD'nin Türkistan politikası, Orta Asya'nın stratejik konumu ve enerji kaynakları üzerindeki kontrol arayışı ile şekillenmiştir. ABD, bölgedeki varlığını güçlendirmek ve Çin ile Rusya'nın etkisini dengelemek amacıyla çeşitli stratejiler geliştirmiştir. Özbekistan, ABD ile olan ilişkilerinde güvenlik iş birliği ve ekonomik yardımlar gibi konularda fayda sağlamıştır. Ancak, ABD'nin demokrasi ve insan hakları konusundaki baskıları, zaman zaman Özbekistan ile ilişkilerde gerginliklere yol açmıştır (Yazar 2011; Ryskulova 2020).

Çin'in Türkistan politikası, ekonomik yatırımlar ve Kuşak ve Yol İnisiyatifi (BRI) çerçevesinde Özbekistan'a büyük etkilerde bulunmuştur (Katıtaş 2019). Çin, bölgedeki enerji kaynaklarına erişim sağlamak ve ticaret yollarını güvence altına almak amacıyla Özbekistan ile yoğun ekonomik iş birliği yürütmektedir. Çin'in ekonomik gücü, Özbekistan'ın altyapı

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Güvenlik ve Dış Politikada Küresel Etkileri: Özbekistan Örneği

projelerine ve ekonomik kalkınmasına önemli katkılar sağlamıştır. Ancak, Çin'in bölgedeki artan nüfuzu, Özbekistan'ın dış politika denklemlerini karmaşıktırmaktadır (Duran ve Yılmaz 2020).

AB'nin Türkistan güvenlik politikası, bölgesel istikrarın sağlanması ve ekonomik iş birliğinin artırılması hedeflerine odaklanmaktadır. AB, Özbekistan ile çeşitli kalkınma projeleri ve ekonomik iş birliği anlaşmaları imzalamıştır. Özellikle insan hakları ve demokratikleşme süreçlerine destek veren AB, Özbekistan'ın uluslararası arenadaki konumunu güçlendirmiştir. Bununla birlikte, AB'nin bölgedeki etkisi, Rusya ve Çin'e kıyasla daha sınırlı kalmıştır (Asma 2021).

Türkiye'nin Türkistan politikası, ortak kültürel ve tarihi bağlar üzerine inşa edilmiştir. Türkiye, Özbekistan ile olan ilişkilerini kardeşlik ve iş birliği temelleri üzerine oturtmuş, çeşitli ekonomik, kültürel ve siyasi iş birlikleri gerçekleştirmiştir. Türkiye'nin Türkistan politikası, Özbekistan'ın bölgesel iş birliği çabalarına önemli katkılar sağlamış ve iki ülke arasındaki ilişkilerin derinleşmesine neden olmuştur.

Nitekim, Özbekistan'ın güvenlik ve dış politikasına uluslararası sistemin etkisi, küresel aktörlerin bölgesel politikaları ile şekillenmektedir. Rusya, ABD, Çin, AB ve Türkiye gibi aktörlerin Türkistan politikaları, Özbekistan'ın stratejik kararlarını ve uluslararası ilişkilerini doğrudan etkilemektedir (Yüce 2022). Bu faktörler, Özbekistan'ın dış politikada denge ve iş birliği stratejileri geliştirmesini zorunlu kılmaktadır (Yılmaz 2021).

Özbekistan-Avrupa Birliği İlişkileri

11 Eylül öncesinde, AB'nin Orta Asya'ya yönelik politikaları, insan hakları, sivil toplum, demokrasi ve liberal ekonomi gibi değerlerin taşınması ve ikili ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi üzerine yoğunlaşmıştır. Ancak, 11 Eylül sonrasında uluslararası terörizmi engelleme konusu ön plana çıkmıştır. 2005 yılında ilk Türkistan özel temsilcisini atayan AB, Türkistan politikasını özellikle 2006 yılında Rusya ile Ukrayna-Beyaz Rusya arasında yaşanan doğalgaz krizi sonrasında öne çıkarmıştır. Ukrayna tecrübesi ve Rusya'nın tehditkâr tutumu, AB'nin Türkistan ve Kafkaslar bölgesindeki petrol ve doğalgaz sahibi ülkeler üzerindeki Rusya hegemonyasını azaltma hedefine yol açmıştır (Erdoğan 2011). Bu dönemde, AB'nin temel ilgisi bölge ülkelerindeki enerji kaynaklarına ulaşmak olmuştur (Kamalov 2011). 2007 yılına gelindiğinde ise AB, bölge ülkeleri için ilk strateji belgesini yayımlamış ve bu belgenin en kapsamlı başlıklarından biri enerji stratejisi olmuştur (Köse 2020). Dolayısıyla, 2007'de ortaya

konulan “AB ve Türkistan: Yeni Ortaklık Stratejisi” belgesi, bölgenin güvenlik, demokrasi ve refah alanına dönüştürülmesi, gelişmiş ekonomik ilişkilerin bölgesel ve ikili düzeyde devam etmesi ve enerji arzı güvenliğinin geliştirilmesi üzerine yoğunlaşmaktadır.

Türkistan coğrafyasının büyük güçlerin ilgi odağında olması, bölge yönetimlerinin otoriter yapıları, Rusya ve Çin’in bölgedeki etkin gücü, bölgenin Avrupa’ya uzak ve kültürel olarak farklı olması gibi faktörler, AB’nin bölgeye yönelik politika üretmesini ve uygulamasını zorlaştırmaktadır (Erdoğan 2011). Ayrıca, bölge ülkelerindeki muhalefetin AB’ye sığınması ve AB’de faaliyetlerini sürdürmesi, AB’nin bölge ülkeleri ile iyi ilişkiler geliştirmesini engellemektedir (Asma 2021). Örneğin, Türkiye’nin Muhammet Salih’i Özbekistan’a iade etmek istememesi sonrası Özbekistan-Türkiye ilişkilerinin gerginleşmesi gibi olaylarda, Kerimov, kendine muhalif grupların yurtdışındaki faaliyetlerinden ve bu ülkelere destek görmesinden rahatsızlık duymuş ve tepki olarak ikili ilişkileri dondurmaya varan sert kararlar almıştır. Bu bağlamda, AB, Özbekistan’da baskıcı rejime göz yummak suretiyle enerji ve güvenlik politikalarını başarmak ile demokrasi ve insan hakları eleştirileri yaparak bölgeyle olan ilişkilerini riske atmak arasında kalmıştır.

İkili ilişkiler bazında, AB’nin Özbekistan’ı birçok alanda desteklediği görülmektedir. AB’nin Özbekistan’da desteklediği projeler daha çok kamu yönetiminin, resmi istatistiklerin ve gümrüklerin iyileştirilmesine, eğitimde kalitenin artırılmasına, sivil toplumun gelişmesine ve bölgesel girişimlerin teşvik edilmesine yöneliktir. Ayrıca, özellikle Fergana bölgesindeki yoksulluğun azaltılmasına yönelik AB destekleri de dikkat çekicidir (Erdoğan 2011).

Demokrasi ve insan hakları ihlalleri nedeniyle Kerimov yönetimine büyük eleştiriler yönelten AB, Özbekistan ile ikili ilişkilerini geliştirmekte zorlanmıştır. Özellikle, Mayıs 2005’te yaşanan Andican Olayları sonrasında, AB Özbekistan’a yönelik sert eleştirilerde bulunmuş ve olaylar sırasında Kırgızistan’a kaçan Özbeklere AB ülkelerinde sığınma hakkı tanımıştır. Buna karşılık, Kerimov, Andican Olayları sırasında rol oynadığını düşündüğü birçok AB menşeli sivil toplum örgütünün Özbekistan’daki faaliyetlerine son vermiştir. AB, bölgedeki karmaşık problemlere rağmen, Türkistan politikalarını güvenlik, demokrasi ve refah alanlarına yoğunlaştırmayı sürdürmüştür. Enerji kaynaklarına erişim ve güvenliğin sağlanması, bölge ile olan ilişkilerde önemli bir öncelik olmuştur. Ancak, AB’nin bölgedeki otoriter yönetimlerle ilişkileri, demokrasi ve insan hakları standartlarının korunması gerekliliğiyle çelişmiştir. Bu durum, AB’nin Türkistan politikalarının karmaşıklığını ve zorluklarını yansıtmaktadır (Yılmaz 2023).

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Güvenlik ve Dış Politikada Küresel Etkileri: Özbekistan Örneği

Özbekistan'da büyük yatırımları olan Almanya ise AB tarafından getirilen sert eleştirilere katılmamış ve Özbekistan-AB ilişkilerinde dengeleyici bir rol oynamıştır. Özbekistan-AB ilişkilerindeki sorunların Almanya'nın dönem başkanlığında çözüme kavuşturulmaya çalışılması da Almanya'nın Özbekistan'a olan ilgisinin diğer AB üyesi ülkelerden daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Almanya, tüm bölge ülkelerinde olduğu gibi Özbekistan'da da otomobil, inşaat, tarım, eğitim gibi alanlarda faaliyet gösteren birçok şirkete sahiptir. Ayrıca büyük çoğunluğu SSCB tarafından Türkistan'a sürülmüş 1 milyonu aşan Alman kökenlilerin varlığı, Almanya için bölgede aktif olmak adına büyük bir sebep teşkil etmektedir. II. Dünya Savaşı sonrasında Volga civarından bölgeye sürülen Alman kökenliler, Almanya'nın desteği ile büyük ölçüde Almanya'ya göç etmiştir. Örneğin sadece Kazakistan'dan binlerce Alman, Almanya'ya göçmüştür (Yılmaz 2021). Benzer bir şekilde özellikle en fazla yatırımı Özbekistan'da yapan Güney Kore de bölge ülkeleri ile iş birliğini artırmanın yanı sıra, 1937'de göç ettirilen yaklaşık 700,000 Koreli'ye ulaşmak için de bölgede faaliyetlerini artırmak istemektedir (Tezer Kang ve Özpolat 2013).

AB-Özbekistan ilişkileri, Kerimov yönetimi ile birçok sıkıntı yaşamasına karşın, Mirziyoyev yönetiminin birçok alanda reform çalışması yapması ve çok yönlü aktif bir dış politika izlemesi ile son dönemde büyük bir gelişme göstermektedir. Almanya, İngiltere ve Fransa gibi bazı AB ülkelerinin Özbekistan ile ilişkilerini geliştirme yönünde sürekli çaba göstermeleri dikkat çekmektedir (DPT 2000). Çeşitli yatırımlarda bulunan bu ülkeler aynı zamanda dil öğretimi, eğitim faaliyetleri ve sivil toplum kuruluşları gibi yumuşak güç araçlarını da etkin kullanmaktadır. Almanya, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerin dışında son dönemde İtalya'nın da bölgede varlığını artırmaya çalıştığı görülmektedir. Ancak Rusya, Çin ve ABD'nin rekâbet içinde oldukları bir bölgede AB'nin hedeflerini gerçekleştirmesi oldukça zor olacaktır (Derman 2014). Diğer taraftan Kerimov gibi Mirziyoyev'in de çok daha fazla ülke ile ilişkiler geliştirme üzerinden, Özbekistan'ın tam bağımsızlığını sağlamaya çalışması ve bu bağlamda AB ile daha yakın ilişkiler kurmaya istekli olması, AB ülkeleri için bir avantaj olarak değerlendirilebilir.

2019'da AB, Orta Asya Stratejisi çerçevesinde Orta Asya devletleri ile Geliştirilmiş Ortaklık ve İş Birliği Anlaşmaları (GOİA) müzakerelerine girişmiştir. Bu strateji, GOİA'ları bölgeyle etkileşimin temel unsuru ve ikili ortaklıkların ana aracı olarak konumlandırmayı hedeflemektedir. Temel AB değerlerini, yani demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünü teşvik ederek, Orta Asya ile ilişkilerini geniş bir yelpazede derinleştirmeyi amaçlamaktadır.

GOİA'lar, ekonomik çeşitliliği teşvik etmek ve karşılıklı pazar erişimini ve mevzuat uyumunu artırmak yoluyla AB'nin bölgedeki etkisini artıracaktır (Baktybek Kyzy 2022).

2020 Mart'ında, Kazakistan bu tip anlaşmaları yürürlüğe koyan ilk Orta Asya ülkesi olmuştur. Kırgızistan'la 2017 Aralık'ta başlayan müzakereler, 2019 Temmuz'unda tamamlanmış ve anlaşmanın onay süreci değerlendirilmektedir. Tacikistan, 2018 Kasım'da müzakere talebinde bulunmuş, ancak süreç hâlâ başlamamıştır. Özbekistan ise 2018 Kasım'da müzakerelere başlamış ve süreci 2024'te tamamlamayı planlamaktadır. Bu durum, 1999'dan beri geçerli olan Ortaklık ve İş Birliği Anlaşmaları'nın yerini GOİA'ların aldığını göstermektedir (Muratbekova 2020). Özbekistan ve AB arasında Şubat, Haziran, Eylül ve Aralık 2019 ile Mart 2020'de beş tur resmi müzakere yapılmıştır. Görüşmeler üç çalışma grubunda, ticari, siyasi ve sektörel konuları kapsayacak şekilde gerçekleşmiştir. Devam eden pandemi nedeniyle toplantı planlarında değişiklikler yapılmış ve Cumhurbaşkanı Mirziyoyev'in Brüksel ziyareti ertelenmiştir. Ancak taraflar, elektronik ortamda anlaşma hükümlerini tartışmayı sürdürmüşlerdir (Muratbekova 2020).

AB'nin Orta Asya Stratejisi, Özbekistan ile olan ilişkilerinin derinleştirilmesi ve geliştirilmesini hedeflemekte olup, bu kapsamda gerçekleştirilen GOİA müzakereleri, her iki taraf için de önemli fırsatlar sunmaktadır. Özbekistan, AB ile olan ilişkilerini güçlendirerek hem ekonomik kalkınmasını hızlandırmayı hem de bölgesel istikrarı desteklemeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda, AB'nin Özbekistan'a yönelik politikaları, ülkenin uluslararası arenada daha güçlü bir konuma gelmesine katkıda bulunmaktadır (Baktybek Kyzy 2022).

AB, Özbekistan'da demokrasi, insan hak ve özgürlükleri ile hukukun üstünlüğü gibi temel değerlerin teşvik edilmesi için yoğun çaba göstermektedir. Bilhassa vatandaşlarının insan hak ve özgürlüklerini koruma, basına özgürlük sağlama, sansüre geçit vermeme, siyasi tutukluları salıverme, zorla çalıştırmayı ve küçük yaştakilerin işçiliğine son verme konularında Özbekistan'da atılan adımları desteklemektedir. Sözü edilen konular, AB-Özbekistan İş Birliği Konseyi'nin toplantıları ve GOİA'nın ilgili sektörel müzakerelerinde düzenli şekilde tartışılmaktadır. Bunu yanında AB, mevcut Özbek hükûmetinin yürüttüğü iddialı reformları, serbest pazara geçiş sürecini ve bölgesel iş birliğine dair çabalarını da takdirle karşılamaktadır (Yılmaz 2023).

AB, genel itibarıyla Özbekistan'ın sürdürdüğü yapısal, iktisadi ve yönetsel reformlara önemsemektedir. Brüksel ile Taşkent'in iş birliği düzeyinde söz konusu durum açık bir şekilde görülmektedir. AB'nin 33.5 milyon avroluk (euro) bölgesel 10 projenin yanı sıra Özbekistan'ın 103 milyon avro bütçeye sahip 25 ekonomik ve sosyal kalkınma projesini

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Güvenlik ve Dış Politikada Küresel Etkileri: Özbekistan Örneği

hayata geçirmesi dikkat çekici bir durumdur. AB, 2019 yılı itibariyle üç projeye 20.2 milyon euro katkı sunmuştur. Bu projeler içinde 10 milyon euro kırsal alanlarda istihdam edilebilirliği artmasını sağlamak amacıyla çalışanların kapasitesini geliştirmek amacıyla; Aral Denizi bölgesine yönelik olarak; 5.2 milyon euro Çok Ortaklı İnsan Güvenliği Teminat Fonu için ve 5 milyon euro da Özbekistan'ın DTÖ'ye katılım sürecine kolaylık sağlamak yer almaktadır. Bunlarla birlikte Özbekistan, Erasmus+ projesine, Orta Asya bölgesi genelinde Sınır Yönetimi Programı'na ve Orta Asya Uyuşturucu Eylem Planı Programı'na da katılım sağlamaktadır. Salgınlarla küresel anlamda mücadele çerçevesinde devam etmekte olan programlara AB, Özbekistan'da yaşanacak olumsuzlukları en aza indirmek amacıyla 36 milyon euroluk bir bütçe ayırmıştır (Muratbekova 2020).

Son yıllarda Özbekistan, dış politikada aktif bir pozisyon sergilemiştir. 2017 Kasım'ında AB-Orta Asya dışişleri bakanlarının Semerkant'ta gerçekleştirdiği toplantıya ev sahipliği yapmış ve bu toplantıda AB, Federica Mogherini tarafından temsil edilmiştir. 2018 Mart'ında Taşkent, "Barış Süreci, Güvenlik İş Birliği ve Bölgesel Bağlantılar" adlı Afganistan konulu konferansa ev sahipliği yapmıştır. Özbekistan'ın Afganistan'da barış sağlama çabaları, bölgesel istikrar ve güvenliği güçlendirme konusunda paydaşlar tarafından takdir edilmiştir. 2020 Ocak'ta Özbek Dışişleri Bakanı Abdulaziz Kamilov, Berlin'de Josep Borrell ile bir araya gelmiştir. Bu üst düzey etkileşimler, Brüksel ve Taşkent arasındaki ilişkileri geliştirmeye odaklanmıştır (Baktybek Kyzy 2022). AB, 2019 Orta Asya Stratejisi eleştirilerine yanıt olarak GOIA'ları başlatmıştır; bu anlaşmalar, siyasi ve ekonomik iş birliğini güçlendirecek ve Özbekistan'ın reform sonrası imajını iyileştirecektir. GOIA'nın uygulanması, AB ile Özbekistan arasındaki iş birliğini derinleştirecektir (Yılmaz 2023).

AB, 2008'de bozulmaya başlayan Rusya-Ukrayna ilişkileri ve doğalgaz kesintilerinde yaşanan artış sonrası, Rus enerji kaynaklarına bağımlılığı azaltmanın önemini kavramıştır. Bu soruna çözüm üretmek için 2002'de Viyana'da temelleri atılan ve 2009'da hükümetlerarası anlaşma ile Nabucco doğalgaz boru hattı projesi geliştirilmiştir. Ancak, doğalgaz tedarikinde yaşanan sıkıntılar nedeniyle 2013'de Nabucco Projesi rafa kaldırılmıştır. ABD'nin desteğine rağmen başarılı olamayan bu proje, aynı zamanda Türkiye'nin de enerji koridoru olma fırsatını darbelemiştir. 2022'de Rusya'nın Ukrayna'ya askeri operasyon düzenlemesi sonrası, Rus doğalgazına bağımlılık konusu tekrar gündeme gelmiştir. 11 Aralık 2022'de AB'nin Türkistan sorumlusu ile Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) genel sekreteri Aşkabat'ta bir araya gelmiş ve ulaşım-enerji koridoru konusunda iş birliği imkânlarını ele almışlardır. Bu görüşmelerin

ardından, 14 Aralık 2022’de yine Aşkabat’ta Türkiye, Azerbaycan ve Türkmenistan Devlet Başkanları I. Zirvesi düzenlenmiş ve benzer konular gündeme gelmiştir. Bu gelişmeler, Rusya’nın Ukrayna’ya askeri müdahalesi sonrası yaşanan enerji problemleriyle birlikte, AB’nin yeniden Türkistan enerji kaynaklarına yoğunlaştığını ve bölge ülkeleri ile Türkiye ile bu konuda iletişime geçtiğini göstermektedir (Yılmaz 2023).

Özbekistan’da büyük yatırımları olan Almanya’nın, AB tarafından getirilen sert eleştirilere katılmaması ve Özbekistan-AB ilişkilerinde dengeleyici bir rol oynaması dikkat çekicidir. Almanya, Özbekistan’daki çıkarlarını korumak ve geliştirmek için diplomatik çabalarını artırmış ve bölgedeki diğer büyük güçlerle rekâbet etmiştir. AB’nin Özbekistan’a yönelik politikalarında Almanya’nın etkisi, özellikle ekonomik iş birliği ve enerji güvenliği alanlarında belirgin olmuştur. Almanya’nın Özbekistan’a olan ilgisi, diğer AB üyesi ülkelerden daha fazla olup, bu da iki ülke arasındaki ilişkilerin derinleşmesine katkı sağlamıştır.

AB, 2008’deki Rusya-Ukrayna krizinin ardından Rus enerji kaynaklarına olan bağımlılığı azaltmak için alternatif enerji kaynaklarına yönelme çabalarını artırmıştır. Bu bağlamda, Nabucco Projesi önemli bir girişim olarak ortaya çıkmış, ancak çeşitli zorluklar nedeniyle proje başarılı olamamıştır. 2022’de Rusya’nın Ukrayna’ya askeri operasyon düzenlemesi sonrası enerji güvenliği konusu yeniden gündeme gelmiş ve AB, Türkistan bölgesindeki enerji kaynaklarına olan ilgisini yeniden artırmıştır. AB’nin Türkistan bölgesine yönelik enerji politikaları, bölgedeki enerji kaynaklarına erişim ve bu kaynakların güvenli bir şekilde taşınmasını sağlamayı hedeflemektedir (İnat 2022).

AB, Türkistan bölgesi ile olan ilişkilerinde karşılaştığı zorluklara rağmen, bölgedeki enerji kaynaklarına erişim ve güvenlik politikalarını sürdürme konusunda kararlıdır. Özbekistan, bu süreçte önemli bir partner olarak öne çıkmaktadır. Özbekistan’ın reform süreçleri ve dış politikadaki çok yönlü yaklaşımı, AB ile olan ilişkilerin güçlenmesine katkıda bulunacaktır. Almanya başta olmak üzere, AB üyesi ülkelerin Özbekistan ile olan iş birliklerini artırma çabaları, bölgedeki enerji güvenliği ve ekonomik kalkınma hedeflerine ulaşılmasına yardımcı olacaktır (Yılmaz 2023).

Özbekistan-Almanya İlişkileri

Almanya ve Özbekistan, 1992 yılından bu yana ikili ilişkilerini sürdürüyor olup, Almanya’nın Taşkent’te bir büyükelçiliği bulunmaktadır. Almanya ile Özbekistan arasındaki siyasi, ekonomik ve kültürel iş birliğine odaklanan düzenli istişare formatları mevcuttur. İki devlet başkanının 2019’daki karşılıklı ziyaretlerinin ardından iş birliği genişletilmiştir.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Güvenlik ve Dış Politikada Küresel Etkileri: Özbekistan Örneği

Eylül 2023'te, beş Orta Asya cumhurbaşkanı ve Federal Şansölye arasındaki bir toplantıda, Almanya ile Orta Asya arasında stratejik bir bölgesel ortaklık kurulmuştur. Almanya, danışmanlık hizmetleri sağlayarak ekonomiyi liberalleştirmeye yönelik siyasi çabaları desteklemekte ve özellikle kalkınma iş birliği alanında Özbekistan'ın reform sürecine yardımcı olmaktadır (Federal Foreign Office 2023). Mayıs 2023'te, Almanya ve Özbekistan Dışişleri Bakanları, iki ülke arasındaki çok yönlü iş birliğinin derinleştirilmesine ilişkin kapsamlı bir ortak niyet bildirgesi imzalamışlardır.

Özbekistan-Almanya Ekonomik İlişkileri

Almanya, Özbekistan için giderek daha önemli bir ticaret ortağı hâline gelmiştir. 2023'te Özbekistan'ın ticaret ortakları arasında yedinci sırada yer almıştır. Son dönemde, 2023'te yaklaşık 1,2 milyar euroya ulaşan ikili ticaret hacminde dinamik bir büyüme yaşanmıştır.

Staatssekretärin Sabine Döring und der usbekische Außenminister Bakhtiyor Saidov unterzeichnen am 2. Mai 2023 die gemeinsame Absichtserklärung. © BMBF (Devlet Bakanı Sabine Döring ve Özbekistan Dışişleri Bakanı Bakhtiyor Saidov, 2 Mayıs 2023'te ortak niyet beyanını imzaladı).

Büyük Alman yatırımcılar arasında Papenburg, Knauf, Siemens, Trützschler ve Claas bulunmaktadır (İsakov 2019).

Özbekistan-Almanya Kalkınma İş Birliği

Kalkınma iş birliğinin yeniden düzenlenmesinin ardından (Federal Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Bakanlığı'nın 2030 reform stratejisi), Özbekistan gelecekte Orta Asya'da devletler arası ikili kalkınma iş birliğinin tek alıcısı olacaktır. İş Birliği aşağıdaki alanlara odaklanmaktadır (Federal Foreign Office 2023).

- Sürdürülebilir ekonomik kalkınma, eğitim ve istihdam;
- Sağlık, sosyal güvenlik ve demografik politika;
- Barış ve toplumsal uyum;
- İklim ve enerji ile “âdil geçiş” (İklim dostu bir ekonomik sisteme geçiş).

Almanya ve Özbekistan arasındaki kalkınma iş birliği 2022 ve 2024'te önemli ölçüde genişletilmiştir. Bu ortaklık özellikle atık su altyapısı ve sosyal politika alanlarındaki finansal iş birliğiyle ilgilidir. Özbekistan, ilk kez Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW) tarafından sağlanan piyasa fonlarından sıkı göstergelere bağlı politika tabanlı bir kredi almıştır. Özbekistan ayrıca mesleki eğitim, hukukun üstünlüğünün teşviki, şiddet içeren aşırılığın önlenmesi ve çevre alanında bölgesel iş birliğinin güçlendirilmesine odaklanan bölgesel projelere de dâhil edilmektedir (Federal Foreign Office 2023).

Özbekistan ve Almanya'da Faaliyet Gösteren Kuruluşlar

Özbekistan'da faaliyet gösteren Alman kuruluşları arasında Friedrich-Ebert-Stiftung, Konrad-Adenauer-Stiftung, Friedrich Naumann Vakfı, Hanns Seidel Vakfı, Rosa-Luxemburg-Stiftung, Senior Experten Service (SES), Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW), Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, Alman Yetişkin Eğitimi Derneği Uluslararası İş Birliği Enstitüsü, Alman Uluslararası Hukuk İş Birliği Vakfı (IRZ), Alman Ekonomi Ekibi ve Deutsche Welle Akademie bulunmaktadır. Bu kuruluşlar, Özbekistan'da çeşitli alanlarda önemli projeler yürütmekte ve ikili iş birliğini güçlendirmektedir (Federal Foreign Office 2023).

Almanya'nın Özbekistan ile olan ilişkilerinde, ekonomik ve kalkınma iş birliği büyük önem taşımaktadır. Özellikle kalkınma projeleri, hukukun üstünlüğü, insan hakları, ekonomik reformlar ve eğitim gibi alanlarda yürütülen çalışmalar, iki ülke arasındaki bağları derinleştirmekte ve uzun vâdeli iş birliklerini teşvik etmektedir. Almanya'nın Özbekistan'daki etkinliği hem ekonomik kalkınma hem de sosyal istikrar açısından önemli katkılar sağlamaktadır.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Güvenlik ve Dış Politikada Küresel Etkileri: Özbekistan Örneği

Özbekistan Cumhuriyeti Hükûmeti İle Almanya Federal Cumhuriyeti Hükûmeti Arasındaki Çok Yönlü İş Birliği'nin Derinleştirilmesine İlişkin Ortak Niyet Beyanı

İkili ilişkilerini yoğunlaştırma ve iş birliğini derinleştirme konusunda kararlı olan Özbekistan Cumhuriyeti Hükûmeti ve Almanya Federal Cumhuriyeti Hükûmeti ortak girişimlerin ve projelerin hedefli bir şekilde teşvik edilmesi ve daha yakın koordinasyon sağlanması amacıyla ortak niyet beyanı yayımlamışlardır.

Taraflar, mevcut büyük ölçekli jeopolitik zorluklar ışığında, iş birliğinin yoğunlaştırılmasının özel bir öneme sahip olduğunu ve bu iş birliğinin sadece iki ülke arasındaki ilişkileri yeni bir düzeye taşımakla kalmayıp aynı zamanda iki önemli dünya bölgesi arasında daha yakın bağlar kuracağını vurgulamışlardır.

Bu beyanda yer alan anlaşma ve ilkeler aşağıda sıralanmıştır (Federal Foreign Office, 2024):

1. Siyasi İlişkiler ve Diplomasi

Taraflar, iki ülke arasındaki siyasi temasları genişletmeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda düzenli siyasi ziyaretler gerçekleştirilmesi ve yıllık siyasi istişarelerin sürdürülmesi planlanmaktadır.

Deutsche Unternehmensvertreter mit Staatspräsident Shavkat Mirziyoyev. Foto: T. Suermann. (Alman şirket temsilcileri Başkan Shavkat Mirziyoyev ile birlikte. Fotoğraf: T. Suermann)

Ayrıca, Özbek Dışişleri Bakanlığı Diplomatik Akademisi ile Federal Dışişleri Bakanlığı'nın Dış Hizmet Akademisi arasında değişim programları yürütülmesi amaçlanmaktadır.

2. Hukukun Üstünlüğü ve İnsan Hakları

Alman Tarafı, Özbekistan'ın hukukun üstünlüğü reformlarını ve insan haklarının güçlendirilmesini destekleme niyetindedir. Taraflar, ekonomik hukuk, fikri mülkiyet hukuku, ceza hukuku, çocuk ceza hukuku ve yolsuzlukla mücadele gibi alanlarda iş birliğini yoğunlaştırmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda, Federal Almanya Cumhuriyeti Adâlet Bakanlığı ile Özbekistan Cumhuriyeti Adâlet Bakanlığı arasında bir Mutabakat Muhtırası incelenmektedir. İş Birliği projeleri, Alman Uluslararası Hukuki İş Birliği Vakfı (IRZ) tarafından Özbekistan Adâlet Bakanlığı ve diğer ortak kurumlarla iş birliği içinde uygulanacaktır. Ayrıca, Max Planck Vakfı'nın işkencenin önlenmesi alanında teknik hukuki yardımı değerlendirilmekte ve Deutsche Welle Academy'nin "Özbekistan'da Görüş Özgürlüğü ve Medya Gelişimi" projesine destek verilmektedir.

3. Cinsiyet Eşitliği ve Kadınların Güçlendirilmesi

Taraflar, cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi konusunda iş birliği olasılıklarını değerlendirmektedir. Alman Tarafı, Özbekistan'da kadınların ilerlemesi için mevzuat taslağı hazırlama konusunda tavsiyelerde bulunmayı ve kadınlara yönelik şiddeti önlemek için ortak projeler geliştirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, Orta Asya Kadın Liderler Topluluğu ulusal platformunun iyileştirilmesi ve kadın liderler için staj programları düzenlenmesi planlanmaktadır.

4. Enerji İş Birliği ve Sürdürülebilir Kalkınma

Taraflar, Alman-Özbek Enerji Diyalogu'nu yoğunlaştırmayı ve yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, sürdürülebilir şehirler ve yeşil becerilerin geliştirilmesi gibi alanlarda iş birliği yapmayı amaçlamaktadır. Alman Tarafı, Güneş Çatı Girişimi'ni sürdürmeyi ve H2Diplo Ofisi aracılığıyla Özbekistan'daki faaliyetleri desteklemeyi planlamaktadır. Ayrıca, Özbekistan'ın enerji altyapısını iyileştirmek için Kıdemli Uzman Servisi'nden (SES) enerji uzmanları görevlendirilmesi değerlendirilmektedir. Özbek Tarafı ise yenilenebilir enerji destek önlemlerini artırmayı ve yatırım iklimini iyileştirme çabalarına odaklanmayı taahhüt etmektedir.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Güvenlik ve Dış Politikada Küresel Etkileri: Özbekistan Örneği

5. Ekonomi ve Sağlık

Taraflar, ekonomik iş birliğini yoğunlaştırmayı ve iki ülkedeki teknik düzenlemeleri uyumlu hâle getirmeyi amaçlamaktadır. Özbekistan Cumhuriyeti Yatırımlar ve Dış Ticaret Bakanlığı'na bağlı Özbek Teknik Düzenleme Ajansı ile Alman Doğu İşadamları Derneği arasında imzalanan Niyet Protokolü çerçevesinde, çeşitli sektörlerde iş birliği yapılması planlanmaktadır. Sağlık alanında ise Alman Tarafı, modern terapötik ve teşhis uygulamaları için yüksek teknolojinin kullanımını desteklemekte ve Özbek Sağlık Stratejisi'nin uygulanması için ek fonlar sağlamaktadır.

6. Tarım ve Eğitim

Özbekistan, 2023'ten beri Federal Gıda ve Tarım Bakanlığı'nın (BMEL) İkili İş Birliği Programı'nın ortağıdır. Ayrıca, küçük ve orta ölçekli işletmelerin Özbekistan'daki tarım ticaret fuarlarına katılmalarına yardımcı olmak amacıyla ortak stant sağlanmaktadır. Taraflar, mesleki eğitim ve öğretimi iyileştirme konusunda da iş birliği yapmayı planlamaktadır. Alman Tarafı, mesleki eğitim merkezlerinin inşası, yenilenmesi ve modernizasyonu için fon sağlamayı amaçlamaktadır.

7. Bilimsel Araştırma ve Akademik İş Birliği

Taraflar, bilimsel temasları genişletmeyi ve araştırma iş birliğini artırmayı hedeflemektedir. Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı (BMBF), Özbekistan'da iklim eylemi, enerji verimliliği, sürdürülebilir arazi yönetimi gibi alanlarda ikili ve çok taraflı Ar-Ge projelerini desteklemektedir. Ayrıca, öğrenci değişimi ve bilim insanları arasındaki alışverişlerin teşvik edilmesi planlanmaktadır.

8. Kültürel Değişim ve Sivil Toplum Katılımı

Alman Tarafı, Özbekistan'da daha fazla kazı ve takip projesi yapılmasını memnuniyetle karşılamakta ve Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün (DAI) faaliyetlerini yoğunlaştırmayı amaçladığını bildirmiştir. Taraflar, okul ve öğrenci değişimlerini artırmayı ve sivil toplum kuruluşları arasındaki temasları teşvik etmeyi planladıklarını ortaya koymuşlardır.

Bu Ortak Niyet Beyanı, Özbekistan ve Almanya arasındaki ikili ilişkilerin geliştirilmesi ve derinleştirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Beyanın, taraflar arasındaki siyasi istişareler yoluyla yıllık olarak incelenmesi ve gerekli görüldüğünde karşılıklı yazılı rıza ile değiştirilmesi

öngörülmektedir. Her iki taraf, ilişkilerin geliştirilmesi için merkezi bir temas noktası belirlemeyi taahhüt etmiştir.

Enerji Bağlamında Özbekistan Almanya İlişkileri

Eylül ayında, Berlin’de gerçekleştirilen Orta Asya-Federal Almanya Cumhuriyeti (C5+RFN) formatındaki zirve, Almanya ile Orta Asya ekonomileri arasında enerji sektöründe pratik iş birliğinin yeni bir gündemini mümkün kılacak bir Stratejik Bölgesel Ortaklık ortaya koymuştur. Bu zirve, Özbekistan ile Almanya arasındaki enerji iş birliğini daha geniş ortaklıklar için bir katalizör hâline getirmiş ve Özbekistan’ı dış politika önceliklerini Avrupa çıkarlarıyla uyumlu hâle getirmeye teşvik etmiştir. Bu uyum, artan diyalog, ortak girişimler ve paylaşılan politika hedeflerinde kendini gösterecek ve Özbekistan’ın Avrupa’ya yönelik dış politika yörüngesini daha iş birlikçi ve birbirine bağlı bir şekilde etkileyecektir (Kamaladinova 2024).

29 Eylül 2023’te Berlin’de, Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev, Federal Almanya Cumhuriyeti Şansölyesi Olaf Scholz başkanlığında Orta Asya ve Almanya Devlet Başkanları’nın ilk zirvesine katılmıştır. Zirvede tartışılan konular arasında ticaret ve ekonomik iş birliğinin genişletilmesi, yeşil enerjinin geliştirilmesi, iklim değişikliğine uyum, doğal kaynakların ve çevrenin korunması ve istikrarlı ve sürdürülebilir bir bölgesel kalkınmaya bağlılık yer almıştır. “Almanya-Orta Asya” formatında bir diyalog platformunun başlatılması, daha önce Şavkat Mirziyoyev’in Mayıs 2023’te Almanya’ya yaptığı ziyarette ele alınmıştır. Bu ziyaret sırasında, yeşil enerji, madencilik ve ulaştırma altyapısının modernizasyonu alanlarında iş birliğini kapsayan 9 milyar euronun üzerinde değere sahip anlaşmalar imzalanmıştır.

İkili görüşme ve zirvenin sonuçları, iki ülkenin enerji sektöründe iş birliğini genişletme konusundaki karşılıklı ilgisini vurgulamaktadır. Rusya Federasyonu, Almanya’ya en büyük gaz ihracatçısıydı; onu Hollanda ve Norveç izlemekteydi. 2021’de, Rusya’nın Ukrayna’yı tam ölçekli işgâlinde önce, Almanya’nın gaz ithalatının yaklaşık %55’i ve ham petrol ithalatının %34’ü Rusya’dan gelmekteydi.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Güvenlik ve Dış Politikada Küresel Etkileri: Özbekistan Örneği

Usbekistan: Erneuerbare Energien und Energieeffizienz, AHK-Zielmarktanalyse 2021, Marktanalysen-Energieerzeugung 24.03.2021. (Özbekistan: Yenilenebilir enerjiler ve enerji verimliliği, AHK hedef pazar analizi 2021, pazar analizleri- enerji üretimi 24 Mart 2021):

Özbekistan'ın bol miktardaki doğal gaz rezervleri, Rus gazına alternatifler ararken Almanya'nın enerji tedarikçilerini çeşitlendirmek için dikkate değer bir aday olarak konumlanmaktadır. Uluslararası Enerji Ajansı'nın bir raporuna göre, Özbekistan yılda yaklaşık 60 milyar metreküp doğal gaz üreterek dünyanın en büyük doğal gaz üreticilerinden biridir. Doğal gaz açısından, Özbekistan madencilikte dünyada 11. ve rezervlerde 14. sırada yer almaktadır. Doğal gaz, Özbekistan'ın enerji tedarikine hâkimdir ve son yıllarda hem toplam enerji arzının hem de elektrik arzının yaklaşık %85'ini sağlamıştır (Kamaladinova 2024).

Özbekistan hükûmeti, enerji kaynaklarını çeşitlendirmek amacıyla enerji sektöründe reformlar gerçekleştirmektedir. İlk adımlardan biri, uluslararası özel şirketlerin elektrik üretimi, iletimi ve dağıtımını için güneş enerjisi santrallerine yatırım yapmalarına olanak tanıyan yatırımcı dostu bir ortam yaratmak olmuştur. Resmi rakamlara göre, sektör son üç yılda 8 milyar dolar değerinde doğrudan yatırım görmüş ve Navoi ile Semerkant illerinde birkaç güneş enerjisi santrali kurulmuştur. Özbekistan, 2030 yılına kadar elektriğinin %30'unu yenilenebilir enerji kaynaklarından üretmeyi hedeflemektedir. Bu modernizasyon, Alman firmalarının Özbekistan'ın enerji sektörüne büyük ilgi duymasına yol açmıştır. Son yıllarda, Alman yatırımlarının hacmi 4 milyar dolara ulaşmış ve ortak girişimlerin sayısı iki katına çıkmıştır.

CLAAS, Knauf, Gunter Papenburg, Linde Group ve Falk-Porsche-Technik gibi Alman ekonomisinin liderleri Özbekistan’da başarıyla faaliyet göstermektedir. Mayıs 2023’teki ortak iş forumunda, Deutsche Bank, Commerzbank, KfW ve Landesbank gibi büyük Alman bankaları, yeşil enerji, metalurji, su temini, otomotiv ve elektrik endüstrilerinde 9 milyar dolar değerinde büyük ölçekli projeyi finanse etmeyi kabul etmiştir (Kamaladinova 2024).

Almanya ve Özbekistan, Rusya’yı atlayan alternatif bir enerji tedarik koridoru geliştirerek coğrafi mesafeyi çözmeye çalışmaktadır. Bu uzun vâdeli plan, Orta Asya ve Avrupa’yı Hazar Denizi ve Güney Kafkasya (Gürcistan ve Azerbaycan) üzerinden birbirine bağlayan bir Orta Koridoru vurgulamaktadır. Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası’nın (EBRD) Avrupa ve Orta Asya arasındaki sürdürülebilir ulaşım bağlantıları hakkındaki nihai raporu, Orta Koridoru (Orta Trans-Hazar Ağı, Trans-Hazar Multimodal Rotası) en sürdürülebilir bağlantı olarak kabul etmektedir. Özbekistan’ın 2035 Ulaşım Stratejisi, Orta Koridoru ülkenin temel kalkınma önceliklerinden biri olarak tanımlamaktadır. Almanya, Orta Koridor’un potansiyelini geliştirmeyi amaçlayan Küresel Geçit ve Avrupa Takımı girişimleri gibi mevcut AB projelerini desteklemeye devam edeceğini taahhüt etmiştir (Kamaladinova 2024).

Özbek ve Alman yetkililer, ikili enerji iş birliğinin çerçevesini ana hatlarıyla belirlemeyi amaçlamaktadır. Stratejik Bölgesel Ortaklığın kurulmasının ardından gerçekleştirilen düzenli diyalog, Almanya ve Özbekistan arasında enerji sektöründe bir dizi projeyi başlatma yolunda atılan ilk adımı temsil etmektedir. Bu ortaklık, her iki ülkenin de enerji güvenliği, ekonomik kalkınma ve sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmasına katkıda bulunacaktır.

Uluslararası Güvenlik Bağlamında Özbekistan-Almanya İlişkileri

Özbekistan ve Almanya arasındaki ilişkiler, yalnızca ekonomik ve enerji iş birliğiyle sınırlı kalmayıp, uluslararası güvenlik bağlamında da önemli bir iş birliği zemini oluşturmuştur. Her iki ülke de bölgesel ve küresel güvenliği sağlama konusunda ortak çıkarlar ve hedefler doğrultusunda hareket etmektedir. Bu bağlamda, Özbekistan ve Almanya arasındaki iş birliği, istikrarın sağlanması, terörle mücadele, sınır güvenliği ve bölgesel iş birliği gibi alanlarda önemli adımlar atılmasını sağlamıştır (Efegil 2008).

Özbekistan, coğrafi konumu itibarıyla Orta Asya’nın merkezi bir ülkesidir ve bölgesel istikrarın sağlanmasında kritik bir rol oynamaktadır. Almanya, bu rolü destekleyerek Özbekistan’ın güvenlik kapasitelerini artırmak ve bölgedeki istikrarı sağlamak için çeşitli projeler ve programlar yürütmektedir. Bu iş birliği, sınır güvenliğinin artırılması, terörle mücadele ve radikalizmin önlenmesi gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır. Özbekistan ve Almanya,

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Güvenlik ve Dış Politikada Küresel Etkileri: Özbekistan Örneği

terörle mücadele konusunda ortak bir kararlılıkla hareket etmektedir. Her iki ülke de terör örgütlerinin faaliyetlerini önlemek ve radikalizmin yayılmasını engellemek amacıyla iş birliği yapmaktadır.

Bu kapsamda, Özbekistan'da terörle mücadele kapasitelerinin artırılması, güvenlik güçlerinin eğitimi ve istihbarat paylaşımı gibi alanlarda Almanya'nın sağladığı destek büyük önem taşımaktadır. Özellikle Afganistan'daki durumun bölge güvenliği üzerindeki etkileri göz önünde bulundurularak, Almanya ve Özbekistan arasında bu konuda yoğun bir iş birliği yürütülmektedir (Buyar 2024).

Sınır güvenliği, Özbekistan ve Almanya arasındaki güvenlik iş birliğinin bir diğer önemli boyutudur. Özbekistan, geniş sınır hatları ve komşu ülkelerle olan bağlantıları nedeniyle sınır güvenliği konusunda çeşitli zorluklarla karşı karşıyadır. Almanya, bu zorlukların aşılmasına yardımcı olmak için Özbekistan'a teknik ve lojistik destek sağlamaktadır. Ayrıca, göç yönetimi ve sınır güvenliğinin sağlanması konularında da iki ülke arasında iş birliği yapılmaktadır. Bu iş birliği, kaçakçılığın önlenmesi, sınır kontrol teknolojilerinin geliştirilmesi ve sınır güvenliği personelinin eğitimi gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır (İşçi 2023; Birinci 2023).

Özbekistan ve Almanya, bölgesel iş birliğini teşvik ederek, Orta Asya'daki güvenlik ve istikrarı sağlama konusunda ortak çabalar yürütmektedir. Almanya'nın Orta Asya'daki varlığı ve etkisi, bölge ülkeleriyle olan ilişkilerini güçlendirmekte ve bölgesel güvenlik yapılarının oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Özellikle, Orta Asya-Federal Almanya Cumhuriyeti (C5+RFN) formatındaki zirveler ve toplantılar, bu iş birliğinin somut adımları olarak öne çıkmaktadır. Bu format, Almanya ile Orta Asya ülkeleri arasında stratejik bir diyalog platformu oluşturarak, güvenlik konularında ortak politikaların geliştirilmesini ve uygulanmasını sağlamaktadır.

Özbekistan ve Almanya arasındaki iş birliği, sadece bölgesel düzeyde kalmayıp, küresel güvenlik inisiyatiflerine de katkı sağlamaktadır. Almanya, NATO ve Avrupa Birliği (AB) gibi uluslararası güvenlik organizasyonları aracılığıyla, Özbekistan'ın güvenlik kapasitelerinin artırılmasına destek vermektedir. Özbekistan ise, bu organizasyonlarla olan iş birliğini geliştirerek küresel güvenlik politikalarına aktif bir şekilde katkı sunmaktadır. Ayrıca, Almanya ve Özbekistan, uluslararası terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı ve insan ticareti gibi küresel güvenlik tehditleriyle mücadele konusunda da ortak çalışmalar yürütmektedir (Çelik, 2023).

Özbekistan ve Almanya arasındaki güvenlik iş birliği, her iki ülkenin de bölgesel ve küresel güvenliği sağlama hedeflerine hizmet etmektedir. İki ülke arasındaki stratejik ortaklık, sınır güvenliği, terörle mücadele, radikalizmin önlenmesi ve bölgesel iş birliği gibi alanlarda önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Bu iş birliği hem Orta Asya'nın hem de küresel güvenliğin güçlendirilmesine önemli katkılar sunmakta ve iki ülke arasındaki ilişkilerin daha da derinleşmesini sağlamaktadır.

SONUÇ

Özbekistan'ın, bağımsızlığını kazandıktan sonra ekonomik, siyasi ve güvenlik alanlarında gerçekleştirdiği reformlarla, dış politikada denge ve iş birliği stratejileri geliştirmeye yönelik çabaları dikkat çekicidir. Bu bağlamda, Almanya ile Özbekistan arasındaki ilişkiler hem ikili düzeyde hem de Avrupa Birliği çerçevesinde önemli bir yer tutmaktadır.

Almanya'nın, Özbekistan'a yönelik politikaları sadece ekonomik yardım ve ticaretle sınırlı kalmayıp; aynı zamanda siyasi reformlar ve insan hakları konularını da kapsamaktadır. Bu iş birliği, Özbekistan'ın kalkınmasına ve demokratikleşme sürecine katkıda bulunurken, aynı zamanda bölgesel istikrarı desteklemektedir. Özellikle enerji güvenliği ve eğitim alanlarında yapılan iş birlikleri, iki ülke arasındaki bağların güçlenmesine ve karşılıklı bağımlılığın artmasına neden olmaktadır.

Bölgesel dinamikler, Özbekistan'ın güvenlik ve dış politika tercihlerini belirleyen önemli faktörler arasında yer almaktadır. Rusya, Çin ve ABD gibi küresel aktörlerin Orta Asya üzerindeki etkisi, Özbekistan'ın dış politika stratejilerini doğrudan etkilemektedir. Almanya, bu büyük güçler arasındaki dengeyi sağlamak ve bölgesel istikrarı desteklemek amacıyla, Özbekistan ile iş birliğini derinleştirmeyi hedeflemektedir.

Özbekistan, zengin enerji kaynaklarına sahip olması nedeniyle Almanya'nın enerji güvenliği stratejilerinde de önemli bir rol oynamaktadır. Almanya, Özbekistan ile enerji alanında iş birliği yaparak hem kendi enerji ihtiyacını karşılamayı hem de Özbekistan'ın enerji sektörünün modernizasyonuna katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Özellikle doğal gaz ve yenilenebilir enerji alanlarında yapılan anlaşmalar/iş birlikleri, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin güçlenmesine ve karşılıklı bağımlılığın artmasına neden olmaktadır. Özbekistan, 2030 yılına kadar elektriğinin %30'unu yenilenebilir enerji kaynaklarından üretmeyi hedeflemektedir. Bu hedef doğrultusunda Almanya, Özbekistan'a teknik destek ve yatırım sağlamaktadır.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Güvenlik ve Dış Politikada Küresel Etkileri: Özbekistan Örneği

Güvenlik bağlamında, Özbekistan ve Almanya arasındaki iş birliği, bölgesel istikrarın sağlanması, terörle mücadele ve sınır güvenliğinin artırılması konularında yoğunlaşmaktadır. Özbekistan'ın stratejik konumu, bölgesel güvenlik politikalarının şekillenmesinde önemli bir faktör olmuştur. Almanya, Özbekistan'ın güvenlik kapasitelerini artırmak ve bölgedeki istikrarı sağlamak için çeşitli projeler ve programlar yürütmektedir. Bu alandaki iş birliği, sınır güvenliğinin artırılması, terörle mücadele ve radikalizmin önlenmesi gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır.

Almanya ve Özbekistan arasındaki ilişkiler, uluslararası güvenlik bağlamında da önemli bir yere sahiptir. Her iki ülke de bölgesel ve küresel güvenliği sağlama konusunda ortak çıkarlar ve hedefler doğrultusunda hareket etmektedir. Almanya, NATO ve Avrupa Birliği (AB) gibi uluslararası güvenlik organizasyonları aracılığıyla Özbekistan'ın güvenlik kapasitelerinin artırılmasına destek vermektedir. Özbekistan ise bu organizasyonlarla olan iş birliğini geliştirerek, küresel güvenlik politikalarına aktif bir şekilde katkı sunmaktadır. Ayrıca, uluslararası terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı ve insan ticareti gibi küresel güvenlik tehditleriyle mücadele konusunda da ortak çalışmalar yürütülmektedir.

Sonuç olarak, Almanya ve Özbekistan arasındaki ilişkiler, enerji ve güvenlik bağlamında çok boyutlu ve derinlemesine incelenmesi gereken bir konudur. Almanya, enerji ve güvenlik alanlarında Özbekistan ile iş birliği yaparak, ülkenin kalkınmasına ve bölgesel istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Bu sürekli iş birliği, iki ülke arasındaki ilişkilerin güçlenmesine ve karşılıklı bağımlılığın artmasına neden olmaktadır. Almanya'nın Özbekistan'daki rolü, sadece ikili ilişkiler düzeyinde değil, aynı zamanda bölgesel ve küresel dinamikler çerçevesinde de değerlendirilmelidir.

EXTENDED ABSTRACT

After gaining independence with the dissolution of the Soviet Union in 1991, Uzbekistan embarked on the process of defining its security and foreign policy preferences. During this process, Uzbekistan, influenced by various international actors, has especially aimed to establish balanced relations with regional powers and global actors. Germany, as one of the strongest economic and political countries in Europe, plays a significant role in shaping Uzbekistan's foreign policy preferences. This study aims to examine Germany's role in Uzbekistan's security and foreign policy choices.

To conduct an in-depth investigation encompassing the main themes and focal points of the study, answers to the following questions were sought:

1. How do Germany's energy security policies towards Uzbekistan contribute to the modernization of Uzbekistan's energy sector?
2. What is the nature of the cooperation between Germany and Uzbekistan in the context of regional stability and security policies?
3. What support does Germany provide for political reforms and human rights in Uzbekistan during the country's democratization process?
4. How do educational and cultural collaborations between Germany and Uzbekistan contribute to the strengthening of relations and the increase in mutual dependence between the two countries?

The literature review was conducted to comprehensively examine the existing knowledge and research related to the subject. In this context, a wide range of literature was accessed by utilizing various databases and sources. The primary databases and sources used in the literature review include academic databases, library resources, and official publications and reports.

Academic databases such as Google Scholar, JSTOR, ProQuest, and ScienceDirect were utilized. Google Scholar was used to access academic studies on security and foreign policy relations between Uzbekistan and Germany. JSTOR provided access to historical and theoretical articles related to the subject. ProQuest was used to review theses, articles, and conference papers from both current and past periods. ScienceDirect was particularly used to scan articles published in the fields of energy security and international relations.

Library resources also played a significant role in the literature review. Books, theses, and other printed materials available in university libraries were reviewed, with a focus on fundamental sources related to international relations, energy policies, and security studies.

In addition, government reports and publications from international organizations were examined. Official publications and reports from the governments of Germany and Uzbekistan were scrutinized to provide in-depth information related to the subject. Moreover, reports and documents published by NATO, the EU, and other international organizations also held an important place in the literature review.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Güvenlik ve Dış Politikada Küresel Etkileri: Özbekistan Örneği

The primary objective of the literature review was to comprehensively and deeply examine Germany's role in Uzbekistan's security and foreign policy preferences and to evaluate the existing literature in this field. In this context, the study aimed to answer the following questions: What are the fundamental dynamics of Germany's policies towards Uzbekistan? How has energy security cooperation between Germany and Uzbekistan developed? How do regional and global dynamics affect this cooperation? What impact does Germany's support for political reforms and human rights in Uzbekistan have?

The general trends of the sources obtained and the points where previous research on this subject converges or diverges have been clearly highlighted. In terms of energy security and cooperation, most research emphasizes the importance of Uzbekistan's rich energy resources in Germany's energy security strategies. The importance of cooperation in natural gas and renewable energy sectors is frequently emphasized. Regarding political reforms and human rights, Germany's policies towards Uzbekistan are noted to go beyond economic aid and trade, providing support for political reforms and human rights. This support is considered to contribute to Uzbekistan's democratization process.

In terms of regional dynamics and security, there is a general consensus that regional dynamics play a significant role in determining Uzbekistan's security and foreign policy preferences. The influence of global actors such as Russia, China, and the USA on Central Asia directly affects Uzbekistan's foreign policy strategies. Germany's efforts to maintain balance among these major powers and support regional stability are also frequently emphasized.

In the context of educational and cultural cooperation, the educational and cultural collaborations between Germany and Uzbekistan are noted to contribute to the strengthening of ties and the increase in mutual dependence between the two countries. These collaborations ensure the sustainability of relations between the two countries in the long term.

These general trends, evaluated together with the results of the literature review, highlight the necessity of a comprehensive and in-depth examination of the multifaceted and detailed nature of the relations between Germany and Uzbekistan in the context of energy and security.

KAYNAKÇA

- Alım, E., Aksu, F. (2019). Rusya liderliğinde bir güç merkezi olarak Avrasya Ekonomi Birliği, *Uluslararası Siyaset Bilimi ve Kentsel Araştırmalar Dergisi*, 7(Özel Sayı), 1-22. Doi: <https://doi.org/10.14782/ipsus.594377>
- Alkan, H. (2011). *Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nde Siyasal Hayat ve Kurumlar*, Ankara: USAK Yayınları.
- Andican, A. (2014). Orta Asya Türk Cumhuriyetleri 2023 yılında nerede olacaklar?, İsin, A. (Ed.), *Türk Diasporası ve Türk Dünyası Vizyon 2023* içinde (125- 144). İstanbul: Tasam Yayınları.
- Asma, Y. (2021, 6 Mayıs). Avrupa'nın Orta Asya Stratejisi. https://insamer.com/tr/avrupanin-orta-asya-stratejisi_3948.html
- Baktybek Kyzy, A. (2022). AB-Özbekistan Geliştirilmiş Ortaklık ve İş Birliği Anlaşması. <https://www.ankasam.org/ab-ozbekistan-gelistirilmis-ortaklik-ve-isbirligi-anlasmasi/>
- Bayar, M. (2018). Türk dış politikası analizinde inşa kuramı ve kültür: Kerkük referandumu örneği, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 0(29), 125-140. Doi: <https://doi.org/10.20427/turkiyat.460684>
- Birinci, S. (2023). Almanya'nın Sınır Güvenliği ve Göç Meselesi. <https://www.ankasam.org/almanyanin-sinir-guvenligi-ve-goc-meselesi/>
- Buyar, C. (2024). Orta Asya'da Dengeler Yeniden Kuruluyor. <https://kriterdergi.com/dis-politika/orta-asyada-dengeler-yeniden-kuruluyor>
- Demirel, E. (2019). Rus Dış Politikasında Güvenlik Faktörü, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28(11), 243-265.
- Derman, G. S. (2014). Avrupa Birliği-Orta Asya Ülkeleri İle İlişkiler Ve Avrupa Birliği'nin Bölgeye Yönelik Stratejisi, *Turan-Sam*, 22(6), 3-19.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2000). Sekizinci beş yıllık kalkınma planı. Türkiye ile Türk Cumhuriyetleri ve bölge ülkeleri ilişkileri özel ihtisas komisyonu raporu, Ankara. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Sekizinci-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-Sanayi-Politikalari-OIK-Raporu.pdf>
- Duran, H., Yılmaz, K. K. (2020a). Özbekistan'da Avrasya Ekonomik Birliği Tartışmaları, *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 5(9), 35-48.
- Efegil, E. (2008). Avrupa Birliği'nin Orta Asya Politikasının Analizi: Proje Bazlı Yaklaşımdan Stratejik İş Birliği Anlayışına Geçiş, *Akdeniz İİBF Dergisi*, 08(16), 65-82.
- Efegil, E. (2010). Orta Asya Devletlerinin Dış Politikasını Belirleyen Temel Faktörler: Regim Güvenliğine Karşı Yayılmacı Jeopolitik Rekâbet, T. Arı (Der.), *Orta Asya ve Kafkasya "Rekâbetten İş Birliğine"* içinde (41-64), Bursa: Mkm Yayıncılık.
- Erdoğan, M. (2011, Eylül). Türk Cumhuriyetleri'nin bağımsızlıklarının 20. yılında Avrupa Birliği'nin Orta Asya politikaları, Yılmaz, M. (Ed.), Hoca Ahmet Yesevi *Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi*.
- Federal Foreign Office. (2023). Germany and Uzbekistan: Bilateral relations. Auswaertiges-
amt, [https://www.auswaertiges-
amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/usbekistan-
node/uzbekistan/228618#:~:text=Development%20cooperation%20between%20Germ
any%20and,wastewater%20infrastructure%20and%20social%20policy.](https://www.auswaertiges-
amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/usbekistan-
node/uzbekistan/228618#:~:text=Development%20cooperation%20between%20Germ
any%20and,wastewater%20infrastructure%20and%20social%20policy.)

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Güvenlik ve Dış Politikada Küresel Etkileri:

Özbekistan Örneği

- Federal Foreign Office. (2024). Joint Declaration of intent on the deepening of multifaceted cooperation between the government of the Republic of Uzbekistan and the Government of the Federal Republic of Germany. Auswaertiges-amt, <https://www.auswaertiges-amt.de/en/newsroom/news/-/2595054>
- Gürbüz, Y. E. (2019). Özbekistan'da Tarih Yazıcılığı Ve Millî Kimlik: Özbeklerin Göçü Ve Timur Örneğinde, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 2(19), 277-301.
- İnat, K. (2022). Savaşın Yıl Dönümünde Almanya'nın Ukrayna Politikası. <https://kriterdergi.com/dosya-ukrayna/savasin-yil-donumunde-almanyayn-ukrayna-politikasi>
- İsakov, A. (2019). Özbekistan Cumhurbaşkanı'nın Almanya Ziyareti. <https://www.ankasam.org/ozbekistan-cumhurbaskaninin-almanya-ziyareti/>
- İşçi, A. (2023). Avrupa Birliği'nin Güvenlikçi Göç Politikaları: Sosyal Politika Açısından Bir Değerlendirme, *TAM Akademi Dergisi*, 2(3), 84-100. Doi: <https://doi.org/10.58239/tamde.2023.03.005.x>
- Kamaladinova, S. (2024). Uzbekistan Will Become an Energy Supplier for Germany, *Bologna Institute for Policy Research*, <https://bipr.jhu.edu/BlogArticles/15-Uzbekistan-Will-Become-an-Energy-Supplier-for-Germany.cfm>
- Kamalov, İ. (2011). Türk Cumhuriyetleri'nin bağımsızlıklarının 20. yılında Rusya'nın Orta Asya politikaları, Yılmaz, M. (Ed.), Yayın no: 02, s. 1-71. Ankara: Hoca Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi. *İnceleme-Araştırma Dizisi*.
- Kanlıdere, A. (1999). *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, (1. bs. C.19. s.163-167), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kavuncu, A. Ç. (2014, 27 Ocak). Özbekistan'ın Modernleşme serüveninde kentleşme meselesi ve pamuk politikası. *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü*, <https://21yyte.org/tr/component/k2/author/11336-suleyman>.
- Kooperation mit Zentralasien, 02.05.2023, Absichtserklärung zur Zusammenarbeit mit Usbekistan unterzeichnet, <https://www.bmbf.de/bmbf/de/europa-und-die-welt/vernetzung-weltweit/oestliches-europa-suedkaukasus-zentralasien/zentralasien/absichtserklaerung-mit-usbekistan-unterzeichnet.html> (Erişim Tarihi: 03.08.2024).
- Köse, G. (2020). Orta Asya (Türkistan) Enerji Meselesi: Enerji Potansiyeli ve Aktörler, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 72(13), 254-275. Doi: [10.17719/jisr.10816](https://doi.org/10.17719/jisr.10816)
- Muratbekova, A. (2020). Özbekistan-AB İlişkileri: Geliştirilmiş Ortaklığa Giden Yol, *Eurasian Research*, <https://eurasian-research.org/wp-content/uploads/2020/10/Haftalik-e-bulten-15.06.2020-21.06.2020-No-264.pdf>
- Rahmanova, U. (2019). Kırgızistan'ın Komşu Ülkelerle Su Paylaşımı, C. Buyar (Ed.), *Kırgızistan Araştırmaları 2019* içinde (105-118), Bişkek: BYR Publishing House.
- Ryskulova, K. (2020). Uluslararası İş Birliği Projeleri ve Orta Asya: Bağımsızlıkları Koruyacak Güç Dengesi İçin Arayışlar, *Asya Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 65-86.
- Sarıkaya, Y. (2012). Kerimov Dış Politikası: Rejim Güvenliği Ekseninde 20 Yıl, M. S. Kafkasyalı (Ed.), Bölgesel ve küresel politikalarda Orta Asya içinde (335-355), Ankara-Türkistan: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi.

- Sönmez, A. S. (2013). Güvenlik Sorunları Ve Bağımsızlaşma Kıskaçında Özbekistan-Rusya İlişkileri (1991-2013), *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 28(6), 318- 339.
- Staatspräsident Mirziyoyev besuchte Berlin/ Treffen mit deutschen Unternehmensvertretern, Eduard Kinsbruner Regionaldirektor Zentralasien, 03.05.2023, <https://www.ost-ausschuss.de/de/usbekistan-wirbt-um-investitionen> (Erişim Tarihi: 03.08.2024).
- Şeyhanlıoğlu, H. (2008). 18. Yüzyıldan Günümüze Kadar Afganistan'ın Jeostratejik Önemi, *Avrasya Etüdleri*, 34(14), 61-82.
- Tezer, Ö., Kang, İ. ve Özpolat, Ö. (2013). Güney Kore-Orta Asya İlişkileri, Almatı: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Avrasya Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Usbekistan: Erneuerbare Energien und Energieeffizienz AHK-Zielmarktanalyse 2021, Marktanalysen- Energieerzeugung, 24.03.2021, <https://www.german-energy-solutions.de/GES/Redaktion/DE/Publikationen/Marktanalysen/2021/zma-usbekistan-2021-erneneuerbare-energien-energieeffizienz.html>, (Erişim Tarihi: 03.08.2024).
- Yalçınkaya, A., Abıdžhanov, K. (2020). Özbekistan Ve Kırgızistan'daki Anklav/Eksklav Alanlarının Çözüm Süreci, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(9), 2653-2667.
- Yazar, Y. (2011). Türk Cumhuriyetleri'nin Bağımsızlıklarının 20. Yılı Vesilesiyle Enerji İlişkileri Bağlamında Türkiye ve Orta Asya Ülkeleri, Yılmaz, M. (Ed.), (s. 3-71). Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yayınları.
- Yılmaz, A. N. (2021). Bağımsızlıklarının 30. Yılında Türkistan Coğrafyasındaki Türk Cumhuriyetleri'nin Durumu ve Değerlendirilmesi, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 255(129), 253-314.
- Yılmaz, K. K. (2023). Özbekistan Güvenlik ve Dış Politika Tercihlerinin İdealizm-Realizm Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*.
- Yusufoğlu, A. E. (2019, 02-03 Mayıs). Dînî aşırılığı önleyecek bir faktör olarak din eğitimi: Ortaasya Örneğinde. B. K. Yerdelen ve S. Biçer, (Ed.), II. *Uluslararası Giresun güvenlik sempozyumu bildiri e-kitabı* içinde (370-387), Giresun Üniversitesi.
- Yüce, M. (2006). Kırgız Türkleri'nin Ulusal Kimlik Politikası, *Akademik Bakış*, 0(9), 1-12.

**Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Güvenlik ve Dış Politikada Küresel Etkileri:
Özbekistan Örneği**

Makale Bilgileri/Article Information

<i>Etik Beyan:</i>	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan edilir.	<i>Ethical Statement:</i>	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
<i>Çıkar Çatışması:</i>	Çalışmada kişiler veya kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.	<i>Conflict of Interest:</i>	The authors declare that declare no conflict of interest.
<i>Yazar Katkı Beyanı:</i>	Çalışmanın tamamı yazar tarafından oluşturulmuştur.	<i>Author Contribution Declaration:</i>	The entire study was created by the author.
<i>Mali Destek:</i>	Çalışma için herhangi bir kurum veya projeden mali destek alınmamıştır.	<i>Financial Support:</i>	The study received no financial support from any institution or project.
